

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

мультфільму, запропоновано варіанти для заміни або додаткового перегляду інших фільмів за лексичною темою, яка вивчається. Зауважимо, що це тільки напрям розмови з дитиною. Дорослий сам вирішує, як йому зручніше – використати підготовлені автором відеосюжети чи запропонувати свої, розширити коло обговорюваних проблем чи звузити. Усе залежить від індивідуальних можливостей та вікових особливостей вашої дитини.

Подальшу розробку проблеми вбачаємо у створенні технології використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення для російськомовних дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Араптанова О. А. Анализ современного детского мультфильма как аудиовизуального медиатекста с воспитательным потенциалом (на примере российского мультфильма «Маша и медведь») / О. А. Араптанова // Медиаобразование. – 2012. – № 3. – С. 8–26.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика : учеб. пособ. для студ. лингв. ун-тов и фак-ов ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – 336 с.
3. Коменский Я. А. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци ; сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. – М. : Педагогика, 1989 – 416 с.
4. Сперанская Г. Л. Развитие речи дошкольников с использованием сюжетной видеозаписи : метод. пособие / Г. Л. Сперанская, И. А. Ледник. – СПб. : Речь, 2007. – 208 с.

УДК 004:37–056.45

Н. В. ЛУК'ЯНЧУК, Н. А. КЛИМОВА

ВІРТУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Означено поняття комунікативної компетентності обдарованих старшокласників, віртуальної комунікації. Узагальнено можливості та перспективи використання віртуального середовища для формування і розвитку комунікативної компетентності обдарованих учнів старшої школи. Схематично показано особливості віртуальної комунікації та взаємозв'язки в Інтернет-середовищі.

Ключові слова: комунікативна компетентність особистості, віртуальна комунікація, інтерактивність, віртуальний простір.

Н. В. ЛУКЪЯНЧУК, Н. А. КЛИМОВА

ВИРТУАЛЬНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ОДАРОВЕННЫХ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Определены понятия коммуникативной компетентности одаренных старшеклассников, виртуальной коммуникации. Обобщены возможности и перспективы использования виртуальной среды для формирования и развития коммуникативной компетентности одаренных учащихся старших классов. Схематически показаны особенности виртуальной коммуникации и взаимосвязи в Интернет-среде.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность личности, виртуальная коммуникация, интерактивность, виртуальное пространство.

N.V. LUKYANCHUK., N. A. KLIMOVA

VIRTUAL COMMUNICATION AND DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF HIGHLY GIFTED HIGH-SCHOOL STUDENTS

In the article the concepts of communicative competence of gifted high school students and the virtual communication are defined. The paper summarizes the possibilities and prospects for the usage of virtual environments for the formation and development of the communicative competence of the gifted high school students. The features of virtual communication are schematically shown with their connection to Internet environment.

Keywords: communicative competence of a personality, virtual communication, interactivity, virtual space.

У сучасному світі від рівня технологічного розвитку кожної країни залежать не тільки її економічна могутність і рівень життя населення, а й становище цієї країни у світовій спільноті, можливості її політичної та економічної інтеграції з іншими країнами. Водночас рівень розвитку і використання сучасних технологій визначається здатністю виробляти, засвоювати і застосовувати нові знання. Тому в теперішніх умовах розвитку суспільства різко зросла увага до такого соціального феномена, як комунікація. Вона стає об'єктом дослідження філософського, соціологічного, політичного, педагогічного рівнів. Це цілком закономірно і логічно, бо однією із визначальних особливостей людського суспільства є спілкування – необхідна умова буття людей, без якого неможливе повноцінне формування як окремих психічних функцій, процесів і властивостей людини, так і особистості загалом. Реальність і необхідність спілкування визначена спільною діяльністю, для того щоб жити люди змушені взаємодіяти. Діяльна людина завжди спілкується, а спілкування дає змогу організувати спільну діяльність і збагатити її новими зв'язками та стосунками між людьми. Сьогодні спілкування відбувається як в особистісній взаємодії (у реальному житті), так і завдяки інформатизації суспільства (у віртуальному середовищі). Тому **метою статті** є віртуальна комунікація у формуванні компетентності обдарованих старшокласників.

Одним з важливих напрямків інформатизації сучасного суспільства є *інформатизація освіти* – процес забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки і використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання і виховання.

Особистість можна представити як сукупність компетентностей, що є мірою здатності людини включатись у діяльність. Ключові компетенції залежать від властивостей особистості і виявляються в певних способах поведінки, які спираються на психологічні функції людини, мають широкий практичний контекст та високий ступінь універсальності.

Як показує життя, сучасна молодь не завжди спроможна використовувати ефективно спілкування, тобто не має комунікативної компетентності або вона в неї на низькому рівні, що, за висловлюваннями дослідників-практиків Л. Петровської, Ю. Ємельянова, В. Захарова, Н. Хрящової, О. Сидоренко, інтерпретується як:

- здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, яка охоплює певну сукупність знань та умінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу;
- ступінь задовільного оволодіння певними нормами спілкування, поведінки;
- ситуативна адаптивність і вільне володіння вербальними і невербальними (мовними і немовними) засобами «соціальної поведінки»
- результат навчання, засвоєння соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки, оволодіння «технікою» спілкування;
- здатність людини брати на себе та виконувати різні соціальні ролі; її вміння адаптуватися у різних ситуаціях, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування.

Психолог Ю. М. Ємельянов вважає [2], що комунікативна компетентність завжди набувається в соціальному контексті. Основним фактором, що детермінує її розвиток, є життєвий досвід людини. Комунікативна компетентність сучасного старшокласника удосконалюється через досвід – безпосередньо в процесі спілкування і взаємодії, а також опосередковано – через літературу, театр, кіно, Інтернет, де можна отримати нову інформацію, певні ситуації і особливості взаємодії людей під час спілкування, конфліктні ситуації тощо. На розвиток і формування комунікативної компетенції впливає низка зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх чинників відносять соціальні умови: суспільство, в якому живе людина, місце проживання, рівень освіти та культури у країні, мовні, статусні, вікові відмінності, сімейні традиції тощо. Внутрішніми чинниками є розвиток і становлення «Я», внутрішня характеристика особистості, її емоційна і мотиваційна сфера.

Тому готовність старшокласника до дорослого життя, подальшого самовдосконалення та розвитку пов'язують зі сформованістю у нього комунікативної компетентності, умінням

ефективно спілкуватися, взаємодіяти, а вплив віртуальної реальності значно розширює ці можливості.

Ми розглядаємо *комунікативну компетентність старшокласника* як складне утворення, що включає в себе *здатність* установлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми (однокласниками, педагогами, соціумом), маючи певну сукупність *знань, умінь і навичок*, що забезпечують ефективне спілкування; ситуативну *адаптивність*; вільне володіння вербальними і невербальними *засобами* соціальної поведінки та розгорнуту *рефлексію*.

Інформаційна компетентність позначається як «володіння інформаційними технологіями – вміння працювати зі всіма видами інформації» [3].

На думку вчених, сучасне суспільство перебуває в стадії переходу від індустріального до інформаційного. Весь світ обплутаний системами зв'язку, комунікаціями. Тому молода людина ХХІ ст. має бути компетентною у галузі інформатики, вміти працювати з необхідними в повсякденному житті обчислювальними та інформаційними системами, персональними комп'ютерами та інформаційними мережами, лавірувати в інформаційному потоці життя. Разом з тим компетентна людина інформаційного суспільства набуває і нового бачення світу, опановує інформаційну культуру [4].

В існуючій сьогодні системі освіти компетентність має бути міждисциплінарною, щоб забезпечувати можливість формування цілісної картини світу.

Сучасний підхід до проблеми розвитку і вдосконалення комунікативної компетентності молодих людей полягає в тому, що навчання розглядається як саморозвиток і самовдосконалення на основі власних дій, а формування компетентності має стати самодіагностикою, самоаналізом.

Набуття комунікативного досвіду пов'язано не тільки з безпосередньою участю в актах комунікативної взаємодії з іншими людьми. Існує безліч можливостей отримання інформації про характер комунікативних ситуацій, проблеми міжособистісної взаємодії та способи їх вирішення [12].

Інформаційно-комунікаційні технології, зокрема, глобальна мережа Інтернет, ставши невід'ємним атрибутом взаємодії і на неофіційному (побутовому), і на офіційному рівнях, змушують переосмислити підходи до моделювання простору як інформаційного, так і комунікативного з урахуванням появи і стійкого функціонування віртуального простору.

Для Інтернет-комунікації властиві такі характеристики:

– анонімність, невидимість і відчуття безпеки. У такому типі комунікації є ефект вільного спілкування, у межах якого можливі дві реалізації: вихід негативних емоцій і задоволення деструктивних потреб (ображення інших, зламування сайтів) або реалізація можливості бути відвертим і не закриватися навіть в особистих аспектах;

– одночасно із конструюванням власної віртуальної особистості обдарований старшокласник створює образ співрозмовника, який не завжди відповідає дійсності, оскільки інформацію, якої не вистачає, він просто домислює;

– обмежене сенсорне переживання, складність у вираженні емоцій, що частково компенсується спеціально розробленою знаковою системою [11].

Інформаційне суспільство характеризується впливом на людину, її уявлення про світ, про себе саму, про свою країну залежно від каналу отримання інформації, а також способу її передання. Відмітною ознакою нашого часу є постійна поява нових інтерактивних видів спілкування, породжених науково-технічним прогресом, таких як інтерактивне телебачення (телемости, телеконференції, телешоу прямого ефіру) і, нарешті, Інтернет (рис. 1).

Бурхливий розвиток Інтернету призвів до появи такого поняття, як «віртуальна реальність», що міцно увійшло в людську свідомість як деяка ідея існування реальності поза реальним станом речей. Ця віртуальна реальність виникла так швидко, що поки дуже складно описати всі значущі соціальні, технологічні, інформативні та етичні аспекти цього феномену. Але сучасні старшокласники є чи не найактивнішими користувачами, які постійно включають у свою життєву дійсність віртуальну реальність. Для обдарованих учнів це додаткова можливість розширити свої перспективи у спілкуванні, взаємодії, пізнанні, інформованості тощо.

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Важливою особливістю початку XXI ст. є формування єдиного світового інформаційного простору на базі Інтернету, проникнення процесів інформатизації, глобалізації та віртуалізації в усі сфери життєдіяльності, створення міжнародного ринку інформації і управління.

Такі фактори навколишнього світу не можуть не позначитися на формуванні комунікативної компетентності, що охоплює інформаційні поля різної міри спільності, які, відповідно, можуть і повинні бути об'єднані в інформаційно-комунікативний простір, сформований на основі відомих науково-методичних і організаційно-управлінських досягнень.

Рис. 1. Особливості віртуальної комунікації.

Віртуальна комунікація, реально існуюча у всесвітній мережі як одна з найбільш сучасних і технічно організованих інтерактивних форм навчання міжкультурної комунікації, становить особливий інтерес з дослідницького погляду. Щоб найбільш точно визначити цей новий тип комунікації, необхідно розглянути основні підходи до визначення поняття «комунікація» та його основні характеристики.

С. Тер-Мінасова трактує поняття комунікації як діяльність, що має конкретну мету, припускає два або більше учасників і полягає в посиланні та отриманні різного роду повідомлень, які використовують різні канали і які можуть спотворюватися під впливом зовнішніх чинників та існують у деякому контексті, надають певного ефекту комунікантам і залишають можливість для зворотного зв'язку [5]. Причому для кожного акту комунікації характерні певні культурно-специфічні стосунки між учасниками (емоції, ролі).

Цілями комунікації, за визначенням М. Бергельсон, є повідомлення та отримання інформації, породження нової інформації, розвага, гра, розвиток і підтримка стосунків, взаємодопомога, співучасть, вплив різного роду [6]. Крім того, за сферами і видами спілкування розрізняють комунікацію внутрішньоособистісну, міжособистісну, організаційну, міжкультурну, громадську та масову, віртуальну. Саме останній тип комунікації ми вважаємо найбільш цікавою на сьогоднішній день, оскільки вона відповідає всім вимогам сучасної мобільної людини, що прагне реалізовувати себе у величезному потоці інформації.

В. Сафонова визначає віртуальну комунікацію як окрему, специфічну сферу спілкування за ознакою комунікаційного каналу. Причому розмаїття спілкування за допомогою Інтернету поступається іншим видам комунікації, а деякі з його функціональних цілей (психотерапевтичні, ігрові, навчальні) у віртуальній комунікації досягаються найбільш повно і з максимальною ефективністю [7].

Віртуальна комунікація ґрунтується на технологіях, які динамічно розвиваються. Тому правила Інтернет-спілкування впливають з прагматичних міркувань його зручності і швидкості. Учасники такого виду комунікації – відправник (той, що говорить) і одержувач (той, що слухає) економлять свій час і зусилля, створюючи максимально короткі повідомлення. Такий економний, стислий стиль спілкування доповнюється всілякими графічними об'єктами, «смайликами», при цьому утворюється подоба інтерактивності реального людського спілкування. Отже, віртуальні комуніканти, не звертаючи уваги на орфографічні помилки, невідкориговані повідомлення та пропозиції, неофіційний стиль, наближають свою письмову комунікацію до подоби усного спілкування. Саме такий вид комунікації може стати незамінним помічником у навчанні міжкультурної комунікації за браку можливості реального спілкування з носіями мови [8].

Комунікативна компетентність учнів розвивається через Інтернет шляхом залучення їх до вирішення широкого кола значущих, реалістичних, що мають сенс, і досяжних завдань, успішне завершення яких дає задоволення і підвищує впевненість у собі.

Для задоволення комунікативних потреб необхідно освоїти методику спілкування у віртуальній реальності, аби бути більш відповідальним за своє навчання. Теоретично інформація і програми, що надаються віртуальною реальністю, є доступними в будь-який час і незалежно від місця розташування, а також доти, доки існує фізична можливість виходу у всесвітню павутину. Таким чином, комунікація стає віртуально нескінченною, але водночас постійно оновлюється.

Однією із нових вимог до формування комунікативної компетентності обдарованих старшокласників з використанням Інтернет-ресурсів є створення інтерактивності (від англ. *«interactive»* – взаємодія). За визначенням І. Черних, «під інтерактивністю розуміється не просто процес взаємного впливу учасників комунікації один на одного, а спеціально організована пізнавальна діяльність, що має яскраво виражену соціальну спрямованість» [9].

Інтерактивні види комунікації в Інтернеті можна поділити на синхронні й асинхронні [10]. Для *асинхронних* характерна наявність двох і більше учасників. Вони не відбуваються в режимі реального часу (*real-time*) і являють собою лише складання та відправлення повідомлень електронною поштою (*e-mail*), а також коли залишають свої думки на сайтах-обговореннях (*discussion boards*) з різних актуальних проблем сучасного суспільства. Відсутність принципу спонтанності – невід'ємного елемента природного людського діалогу – є явною вадою цього типу комунікації, оскільки не створюється атмосфера інтерактивної взаємодії.

Синхронні типи спілкування вимагають наявності двох або більше учасників, котрі вступають у спонтанну інтеракцію з різних комп'ютерів, використовуючи такі програми, як *«life chat»* (живе спілкування) і *«instant messaging»* (безупинне листування). Цей вид спілкування є інтерактивним, оскільки ґрунтується на живому діалозі, незважаючи на віддаленість учасників комунікації у просторі.

Крім простого написання повідомлення та відповіді на нього в реальному часі, Інтернет дає своїм користувачам можливість спілкуватися за допомогою аудіо і відеостаткування комп'ютера.

Разом із комунікативною компетентністю Інтернет розвиває в обдарованих старшокласників навички, насамперед пов'язані з розумовими операціями: аналізом, синтезом, абстрагуванням, ідентифікацією, порівнянням, зіставленням, вербальним і смисловим прогнозуванням тощо. Отже, навички і вміння, що формуються за допомогою Інтернет-технологій, розвивають соціальні і психологічні якості обдарованих старшокласників (упевненість у собі, здатність працювати в колективі), створюють сприятливу атмосферу, виступаючи як засіб інтерактивного підходу.

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Інтерактивність не лише створює реальні ситуації з життя, а й примушує учнів адекватно реагувати на них. Головне вміння – спонтанно, гармонійно реагувати на висловлювання інших, висловлюючи свої почуття й емоції, підлаштовуючись і швидко перебудовуючись і маючи можливість при цьому спостерігати й копіювати використання мови, навички, зразки поведінки партнерів, під різними кутами розглядати проблеми у процесі їх спільного обговорення.

Отже, слід пам'ятати, що головними особливостями психолого-педагогічного портрета обдарованого школяра є висока мотивація до навчання, саморозвитку, самовдосконалення і потреба в індивідуальній розвивальній траєкторії. Тому завдяки віртуальній реальності можливе як удосконалення, посилення цих потреб, так і їх згасання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Морев И. А. Образовательные информационные технологии. Ч. 1 Обучение: учеб. пособие / И. А. Морев. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2004. – 162 с.
2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Ленинград : ЛГУ, 1985. – 276 с.
3. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005.
4. Извозчиков В. А. Школа информационной цивилизации: «Интеллект-XXI» / В. А. Извозчиков. – М. : Просвещение, 2002.
5. Тер-Минасова С. Г. Язык, личность, Интернет / С. Г. Тер-Минасова // Вестник МГУ, 2000. – Сер. 19, № 14.
6. Бергельсон М. Б. Языковые аспекты виртуальной коммуникации / М. Б. Бергельсон / М. Б. Бергельсон // Вестник МГУ. – Сер. 19: Лингвистика и межкультурные коммуникации. – 2002. – № 1. – С. 43–48.
7. Сафонова В. В. Культурно-языковая экспансия и ее проявление в языковой политике и образовании / В. В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 3. – С. 17–24.
8. Габдрахманова Г. Р. Межкультурная коммуникация: виртуальная реальность / Г. Р. Габдрахманова, Е. В. Шемякина // Материалы республ. науч.-практ. конф. «Актуальные проблемы функционирования и преподавания языков в межкультурном пространстве». – Караганда, 2004.
9. Черных И. А. Теории интеграции: техника интерактивного обучения / И. А. Черных. – Алматы : КазНУ, 2004. – 198 с.
10. Гейхман Л. К. Интерактивное обучение общению как модель межкультурной коммуникации / Л. К. Гейхман // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2003. – № 3. – С. 138–147.
11. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ТОВ «ЛАНДО ЛТД», 2009. – 212 с.
12. Петровская Л. А. Общение – компетентность – тренинг: избранные труды / Л. А. Петровская. – М.: Смысл, 2007. – 687 с.

УДК 070.371

О. П. МОКРОГУЗ

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ У ШКОЛІ

Представлено результати дослідження про ставлення учителів до запровадження медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах України. Проведено порівняльний аналіз результатів анкетування експертів російських та українських вчителів. Зроблено висновок щодо шляхів впровадження медіаосвіти в українській школі.

Ключові слова: медіаосвіта, Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, ставлення вчителів до медіаосвіти, анкетування.

А. П. МОКРОГУЗ

К ВОПРОСУ О ВВЕДЕНИИ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ В ШКОЛЕ

Представлены результаты исследования об отношении учителей к внедрению медиаобразования в общеобразовательных учебных заведениях Украины. Проведен сравнительный анализ результатов